

Marek Stokłosa

Uwolnienie penitentów z kar kościelnych w zakresie wewnętrznym sakramentalnym

Symposium 20/2(31), 97-120

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ks. Marek Stokłosa SCJ
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

UWOLNIENIE PENITENTÓW Z KAR KOŚCIELNYCH W ZAKRESIE WEWNĘTRZNYM SAKRAMENTALNYM

W sakramencie pokuty penitent za pośrednictwem upoważnionego kapłana uzyskuje przebaczenie grzechów dzięki miłosierdziu Bożemu i równocześnie dostępuje pojednania z Kościołem. Jednym z zasadniczych elementów tego sakramentu jest wyznanie grzechów uprawnionemu kapłanowi. Szafarzem tego sakramentu jest tylko kapłan, który do ważnego jego sprawowania potrzebuje stosownego upoważnienia. Jest ono udzielane mocą samego prawa¹ lub wraz z objęciem określonego prawem urzędu² albo przez kompetentną władzę kościelną³.

¹ Z mocy samego prawa upoważnienie posiadają: papież, kardynałowie i biskupi (kan. 967 § 1 KPK/83).

² Dotyczy to urzędu ordynariusza miejsca, kanonika penitencjarza, proboszcza i pozostałych urzędów zrównanych w prawie z proboszczem (kan. 968 § 1 KPK/83). Również przełożeni kleryckich instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego na prawie papieskim posiadają upoważnienie na mocy powierzonego urzędu. Jednak ich upoważnienie jest zawężone do spowiadania własnych podwładnych oraz tych, którzy dniem i nocą przebywają w domu podległym ich władzy (kan. 968 § 2 KPK/83).

³ Upoważnienia do spowiadania jakichkolwiek wiernych może udzielić tylko ordynariusz miejsca (kan. 969 KPK/83). Prezbiterzy otrzymują takie upoważnienie od ordynariusza miejsca inkardynacji lub miejsca ich stałego zamieszkania (kan. 967 § 2 KPK/83). Nie może go udzielić żaden przełożony kleryckiego instytutu zakonnego i stowarzyszenia

W indywidualnej i integralnej spowiedzi penitent może wyznać uprawnionemu kapłanowi grzech ciężki, który w prawodawstwie kościelnym zdefiniowany został jako przestępstwo. W tej sytuacji pojawia się pytanie, czy każdy kapłan mający upoważnienie do spowiadania może rozgrzeszyć penitenta z grzechu, który równocześnie jest przestępstwem, za którego popełnienie zaciągnął on mocą samego prawa karę ekskomuniki lub interdaktu zabraniających przyjmowania sakramentów?⁴ Czy w każdym przypadku może rozgrzeszyć?

Odpowiadając na przywołane kwestie, trzeba pokreślić, że samo posiadanie upoważnienia do spowiadania wiernych nie uprawnia spowiednika do uwolnienia penitenta w sakramencie pokuty z zaciągniętej kary. Z przepisów prawa wynika, że spowiednik, a więc kapłan upoważniony do spowiadania, powinien posiadać odpowiednią władzę, która jest udzielana przez samego prawodawcę KPK/83 bądź przez kompetentną władzę kościelną. Władza spowiednika podlega pewnym ograniczeniom, gdyż nie we wszystkich przypadkach może on udzielić abszolucji z kar kościelnych, a następnie rozgrzeszyć penitenta z popełnionych grzechów. Źródłem tych ograniczeń jest m.in. podział kar kościelnych na cenzury i kary ekspiacyjne oraz na kary *latae sententiae* i *ferendae sententiae*, a także ewentualna deklaracja kary *latae sententiae*. Ponadto ograniczenie władzy spowiednika wypływa z faktu zastrzeżenia Stolicy Apostolskiej uwolnienia z niektórych ekskomunik *latae sententiae*⁵.

życia apostolskiego na prawie papieskim. Są oni kompetentni udzielać jedynie upoważnienia podwładnym, jak i pozostałym prezbiterom, które swym zakresem ogranicza się do spowiadania gdziekolwiek członków danego instytutu czy stowarzyszenia oraz tych, którzy dniem i nocą przebywają w domu im podległym (kan. 967 § 3 KPK/83). Prezbiterzy, przynależący do instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego na prawie papieskim, mogą spowiadać jakichkolwiek wiernych wówczas, gdy posiadają stosowne upoważnienie udzielone przez ordynariusza miejsca stałego zamieszkania, które jest im udzielane przynajmniej za domniemaną zgodą ich własnego przełożonego (kan. 969 § 1 KPK/83), chyba że pełnią urzędy, o których mowa w kan. 968 § 1 KPK/83.

⁴ Por. kan. 1331 § 1 n. 2 oraz 1332 KPK/83.

⁵ Por. M. STOKŁOSA, *Uwolnienie z kar kościelnych w sakramencie pokuty*, „Studia Redemptorystowskie” 9 (2011), s. 337.

1. Cenzury *latae sententiae*

Przedmiotem uwolnienia penitentów z kar kościelnych w zakresie wewnętrznym sakramentalnym są cenzury *latae sententiae*. Jedynie w niebezpieczeństwie śmierci kapłan może uwolnić również z cenzur deklarowanych lub wymierzonych (*ferendae sententiae*), a także z ekskomunik zarezerwowanych Stolicy Apostolskiej. W aktualnie obowiązującym prawodawstwie powszechnym Kościoła łacińskiego zagrożenie cenzurami *latae sententiae* zostało ograniczone do minimum. Ponadto prawodawca KPK/83 w kan. 1318 zaleca prawodawstwu partykularnemu zachować umiar w ustanawianiu cenzur i grożeniu karami wiążącymi mocą samego prawa.

W kontekście naszej refleksji dotyczącej możliwości uwolnienia z kar kościelnych w sakramencie pokuty warto przypomnieć ekskomuniki *latae sententiae* zarezerwowane Stolicy Apostolskiej, a następnie pozostałe cenzury *latae sententiae* zaciągnięte za popełnienie przestępstw zdefiniowanych w aktualnie obowiązującym kościelnym prawodawstwie.

Stolicy Apostolskiej zostało zastrzeżone uwolnienie z ekskomuniki za popełnienie następujących przestępstw:

- 1) użycia przemocy fizycznej wobec osoby papieża (kan. 1370 § 1);
- 2) znieważenia postaci konsekrowanych albo ich zabierania lub przechowywania w celach świętokradczych (kan. 1367);
- 3) udzielenia rozgrzeszenia współnikowi grzechu przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu (kan. 1378 § 1);
- 4) udzielenia sakry biskupiej lub jej przyjęcia bez papieskiego mandatu (kan. 1382);
- 5) bezpośredniego naruszenia przez spowiednika tajemnicy spowiedzi (kan. 1388 § 1).

Do wymienionych przestępstw zostały po promulgacji KPK/83 dołączone dwa kolejne, a mianowicie naruszenie bezpośrednio lub pośrednio tajemnicy związanej z wyborem papieża przez osoby peł-

niące służbę w czasie konklawe⁶ oraz usiłowanie udzielenia święceń kobiecie⁷.

Oprócz ekskomunik *latae sententiae* zarezerwowanych Stolicy Apostolskiej, w katalogu przestępstw zdefiniowanych przez prawo powszechne zostały ujęte czyny przestępcze, za popełnienie których prawodawca grozi określoną cenzurą *latae sententiae*. Karami ekskomunikacji są karane następujące przestępstwa:

- 1) apostazja od wiary, herezja lub schizma (kan. 1364 § 1);
- 2) spędzenie płodu, gdy nastąpił skutek (kan. 1398);
- 3) nagrywanie lub upowszechnianie za pośrednictwem środków masowego przekazu treści spowiedzi prawdziwej lub symulowanej⁸.

Natomiast karami *latae sententiae* interdyktu są karane następujące przestępstwa:

- 1) zastosowanie przymusu fizycznego wobec biskupa – w tym przypadku duchowny jako przestępca zaciąga dodatkowo karę suspensy mocą samego prawa (kan. 1370 § 2);
- 2) usiłowanie liturgicznego sprawowania Ofiary eucharystycznej przez wiernego nieposiadającego święceń kapłańskich – duchowny popełniając to przestępstwo, podlega suspensie *latae sententiae* (kan. 1378 § 2, nr 1);
- 3) usiłowanie udzielenia sakramentalnego rozgrzeszenia lub słuchanie spowiedzi przez tego, kto nie może ważnie czynić – duchowny, popełniając to przestępstwo, podlega suspensie *latae sententiae* (kan. 1378 § 2, nr 2);
- 4) fałszywe doniesienie o przestępstwie solicytacji do przełożonego kościelnego – w tym przypadku duchowny jako przestępca zaciąga dodatkowo karę suspensy mocą samego prawa (kan. 1390 § 1);

⁶ Por. GIOVANNI PAOLO II, Costituzione apostolica *Universi Dominaci Gregis*, 22.02.1996, 58, „Enchiridion Vaticanum” 15 (1996), s. 147.

⁷ Por. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Decreto generale circa il delitto di attentata ordinazione sacra di una donna*, 19.12.2007, „Enchiridion Vaticanum” 24 (2007), s. 1249-1250.

⁸ Por. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Decretum*, AAS 80 (1988), s. 1367.

- 5) usiłowanie lub zawarcie małżeństwa choćby tylko cywilnego przez zakonnika po ślubach wieczystych, który nie jest osobą duchowną (kan. 1394 § 1).

Ponadto karę suspensy *latae sententiae* zaciąga duchowny, który popełnił przestępstwo polegające na usiłowaniu lub zawarciu małżeństwa choćby tylko cywilnego (kan. 1394 § 1).

Analizując listę przestępstw, za których popełnienie zaciągana jest określona prawem kara cenzury *latae sententiae*, należy zwrócić uwagę także na pewne ograniczenie władzy spowiednika przy udzielaniu abszolucji za fałszywe oskarżenie kapłana o popełnienie przestępstwa solicytacji. Poza przypadkiem niebezpieczeństwa śmierci, zgodnie z kan. 982 KPK/83, nie można udzielić penitentowi rozgrzeszenia, zanim formalnie nie odwoła on fałszywego doniesienia i nie wyrazi gotowości naprawienia wyrządzonych szkód.

Uwolnienie przez spowiednika z zaciągniętych cenzur ma miejsce bezpośrednio przed udzieleniem abszolucji z grzechów przy użyciu formuły o następującej treści: „Na mocy udzielonej mi władzy uwalniam ciebie z więzów ekskomuniki (albo suspensy, albo interdyktu). W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego”. Penitent powinien odpowiedzieć: „Amen”⁹.

2. Kapłani posiadający władzę uwolnienia penitentów z kar kościelnych

Jak to zostało już zasygnalizowane we wstępie niniejszego studium, nie wszyscy kapłani, poza niebezpieczeństwem śmierci penitenta, posiadają władzę uwalniania z kar kościelnych w zakresie wewnętrznym sakramentalnym. Prawo powszechne taką władzę, przy zachowaniu pewnych ograniczeń, przyznaje następującym szafarzom tego sakramentu: 1) biskupowi; 2) ordynariuszowi; 3) kanonikowi penitencjarzowi; 4) kapelanowi szpitala, więzienia oraz podróży morskiej; 5) każdemu spowiednikowi w przypadku nagłym (*casus urgens*). Ponadto upoważnienie do

⁹ *Formuły sakramentalne w sytuacjach nadzwyczajnych*, Poznań 2002; por. C. E. COMMENTZ, *Quando e come ricorrere alla Penitenzieria Apostolica*, Città del Vaticano 2015, s. 65.

udzielania abszolucji od pewnego zakresu kar w zakresie wewnętrznym sakramentalnym może zostać udzielone przez Stolicę Apostolską, a także przez kompetentnego ordynariusza.

2.1. Biskup

Każdy biskup, niezależnie od sprawowanego urzędu czy pełnionej w Kościele funkcji, zgodnie z postanowieniem kan. 1355 § 2 KPK/83, posiada władzę uwolnienia penitenta w sakramencie pokuty od kary *latae sententiae*, ustanowionej ustawą powszechną bądź partykularną, jeśli nie została ona zdeklarowana czy też zarezerwowana Stolicy Apostolskiej. Władza ta jest udzielana wszystkim biskupom, tak diecezjalnym, jak i tytularnym, na mocy samego prawa z chwilą konsekracji biskupiej. Jest ona wpisana w prerogatywy władzy święceń biskupich, której nie można delegować. Nie ustaje ona wraz z utratą urzędu czy stanowiska pełnionego w Kościele. Posiadają ją więc także biskupi emeryci.

Władza przyznana biskupom w zakresie zwalniania z określonych kar w sakramencie pokuty nie obejmuje biskupów nominatów¹⁰, a także prezbiterów, którzy na mocy kan. 381 § 2 KPK/83 są zrównani w prawie z biskupem diecezjalnym¹¹.

Biskupi, jako szafarze sakramentu pokuty, posiadają habitualne upoważnienie do spowiadania wszystkich wiernych na całym świecie na mocy samego prawa. Z tego uprawnienia mogą korzystać wszędzie, także poza ich własnym terytorium, o ile w poszczególnym przypadku sprzeciwu

¹⁰ Por. D. CITO, *La remissione della pena*, w: AA.VV., *Le sanzioni nella Chiesa*, Quaderni della Mendola (a cura del gruppo Italiano Docenti di Diritto canonico), t. 5, Milano 1997, s. 124; V. DE PAOLIS, D. CITO, *Le sanzioni nella Chiesa. Commento al Codice di Diritto Canonico. Libro VI*, Città del Vaticano 2001, s. 268; B. F. PIGHIN, *Diritto penale canonico*, Venezia 2008, s. 271. Natomiast L. Chiappetta twierdzi, że prezbiter już od momentu papieskiej nominacji na biskupa może korzystać z powyższego uprawnienia. Por. TENŽE, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico pastorale*, vol. II, Bologna 2011, s. 686. Stanowisko to pozostaje jednak w sprzeczności z kan. 375 §2 KPK/83, który idąc za nauczaniem II Soboru Watykańskiego (por. *Lumen gentium* 21 i 27), wyraźnie stwierdza, że biskupi przez konsekrację biskupią otrzymują władzę, która obejmuje zadanie uswięcenia, nauczania i rządzenia. Por. M. STOKŁOSA, *Uwolnienie z kar kościelnych...*, dz. cyt., s. 339.

¹¹ Por. B. F. PIGHIN, *Diritto penale...*, dz. cyt., s. 271.

nie wyraził biskup diecezjalny co do swojego terytorium¹². Ten ewentualny brak zgody nie skutkuje nieważnością sprawowanego sakramentu pokuty, który będzie sprawowany na terytorium sprzeciwiającego się biskupa jedynie w sposób niegodziwy. Trzeba zaznaczyć także, że z habitualnego upoważnienia nie mogą korzystać ci biskupi, którzy zostali ukarani karą suspensy ogólnej, zabraniającej im wykonywania wszystkich aktów święceń, bądź też suspensą szczegółową, wyraźnie zakazującą sprawowania sakramentu pokuty, a także biskupi, który utracili stan duchowny. Mogą oni jednak ważne i godziwie, tak jak każdy inny kapłan, udzielać abszolucji penitentom znajdującym się w niebezpieczeństwie śmierci, w tym uwalniać od jakichkolwiek cenzur, nawet zastrzeżonych Stolicy Apostolskiej¹³.

Przedmiotem władzy przyznanej biskupom przez prawodawcę w kan. 1355 § 2 KPK/83 są kary *latae sententiae* ustanowione ustawą, które nie są zastrzeżone Stolicy Apostolskiej i nie zostały prawnie deklarowane. Zakres tej władzy nie obejmuje kar ustanowionych nakazem. Biskupi mogą więc uwalniać nie tylko z ekskomuniki czy interdyku zaciągniętych na mocy samego prawa z chwilą popełnienia przestępstwa, ale także z suspensy *latae sententiae*¹⁴.

2.2. Ordynariusz

Prawodawca przyznaje nie tylko biskupom, ale także ordynariuszom określoną władzę uwalniania penitentów z kar kościelnych w sakramencie pokuty. Trzeba zaznaczyć, że nie wszyscy ordynariusze posiadają święce-

¹² Por. kan. 967 § 1 KPK/83. Zastrzeżenie to nie dotyczy jednak tych biskupów, którzy otrzymali godność kardynalską. Cieszą się oni najwyższą po papieżu godnością w Kościele i podlegają bezpośrednio biskupowi Rzymu. Upoważnienie do spowiadania wiernych na całym świecie, przyznane im z mocy samego prawa (kan. 967 § 1 KPK/83), nie jest uwarunkowane w jakikolwiek sposób od władzy biskupa diecezjalnego. Jednakże kardynałowie, którzy za zgodą papieża nie przyjęli święceń biskupich, nie posiadają kompetencji przyznanej biskupom w zakresie uwolnienia przestępcy podczas spowiedzi sakramentalnej od zaciągniętych kar kościelnych. Por. M. STOKŁOSA, *Uwolnienie z kar kościelnych...*, dz. cyt., s. 339.

¹³ Por. kan. 976 KPK/83.

¹⁴ Por. J. SYRYJCZYK, *Sankcje w Kościele, część ogólna, komentarz*, Warszawa 2008, s. 299.

nia biskupie. Są wśród nich nie tylko wyżsi przełożeni kleryckich instytutów zakonnych na prawie papieskim i kleryckich stowarzyszeń życia apostołskiego, ale także prezbiterzy piastujący urząd wikariusza generalnego czy biskupiego¹⁵ albo też zrównani w prawie z biskupem diecezjalnym¹⁶.

Zgodnie z postanowieniem kan. 1355 § 2 KPK/83 każdy ordynariusz posiada władzę uwalniania ze wszystkich kar *latae sententiae* ustanowionych ustawą, które nie zostały deklarowane czy też zastrzeżone Stolicy Apostolskiej¹⁷. Z treści przywołanego kanonu wynika, że prawodawca nie ogranicza tej władzy ordynariusza jedynie do zakresu zewnętrznego. Może on również uwolnić wiernych od tychże kar w zakresie wewnętrznym sakramentalnym¹⁸. Jednakże zakres tej władzy podlega zasadniczym ograniczeniom, jeśli szafarzem jest ordynariusz niekwalifikujący się równocześnie jako ordynariusz miejsca.

Prezbiter piastujący jedynie urząd ordynariusza może uwolnić tylko swoich podwładnych gdziekolwiek przebywających. Tak zawężoną władzę posiadają m.in. wyżsi przełożeni kleryckich instytutów zakonnych na prawie papieskim i kleryckich stowarzyszeń życia apostołskiego, także na prawie papieskim, którzy według postanowień kan. 134 § 2 KPK/83 nie są ordynariuszami miejsca. Należy podkreślić także, że ich upoważnienie do spowiadania, które posiadają na mocy pełnienia urzędu przełożonego, ogranicza się jedynie do podwładnych oraz innych osób dniem i nocą przebywających w domach podległych ich władzy¹⁹. Natomiast by móc ważnie spowiadać pozostałych wiernych, potrzebują

¹⁵ Por. kan. 134 § 1 KPK/83.

¹⁶ Por. kan. 381 § 2 KPK/83.

¹⁷ Do ordynariuszy prawodawca zalicza tych wszystkich, którzy zostali wymienieni w kan. 134 § 1 KPK/83. Ordynariuszem jest również prałat prałatury personalnej (kan. 295 § 1 KPK/83) oraz ordynariusz ordynariatu połowego [por. GIOVANNI PAOLO II, *Costituzione apostolica De Spirituali Militum cura*, 21.04.1986, n. II, § 1, „Enchiridion Vaticanum” 10 (1986-1987), s. 245], a także ordynariusz ordynariatu personalnego dla wiernych powracających z Kościoła anglikańskiego [por. BENEDETTO XVI, *Costituzione apostolica Anglicanorum coetibus*, 4.11.2009, n. V, AAS 101 (2009), s. 988].

¹⁸ Por. L. CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto...*, dz. cyt., s. 687.

¹⁹ Por. kan. 968 § 2 KPK/83.

oni upoważnienia, którego może im udzielić jedynie ordynariusz miejsca ich zamieszkania²⁰.

Natomiast jeśli prezbiter pełni urząd ordynariusza miejsca, to jego kompetencje w zakresie uwalniania penitentów z kar kościelnych w sakramencie pokuty ulegają znaczącemu rozszerzeniu. Może on, zgodnie z postanowieniem kan. 1355 § 2 KPK/83, uwalniać od kar *latae sententiae* niedeklarowanych oraz niezastrzeżonych Stolicy Apostolskiej nie tylko swoich podwładnych, ale także obcych, którzy aktualnie przebywają na jego terytorium bądź na jego terytorium dopuścili się przestępstwa.

Sprawowanie tej władzy przez ordynariusza miejsca w zakresie wewnętrznym sakramentalnym, także poza własnym terytorium w stosunku do swoich podwładnych, a także tych, którzy na jego terytorium dopuścili się przestępstwa, jest możliwe dzięki habitualnemu upoważnieniu do spowiadania, które otrzymuje na podstawie pełnionego urzędu²¹. Może on korzystać z tego upoważnienia wszędzie, chyba że w poszczególnych przypadkach sprzeciwiłby się co do własnego terytorium inny ordynariusz miejsca²².

2.3. Kanonik penitencjarz

Prawodawca KPK/83 przyznaje kanonikowi penitencjarzowi kościoła katedralnego i kolegiackiego zwyczajną władzę uwalniania penitentów w sakramencie pokuty od cenzur *latae sententiae*, które nie są zarezerwowane Stolicy Apostolskiej lub też nie zostały deklарowane wyrokiem sądowym albo dekretem administracyjnym²³.

Należy podkreślić, że urząd kanonika penitencjarza ma szczególne miejsce w strukturze kapituły katedralnej i kolegiackiej. Biskup diecezjalny ma obowiązek jego powołania przy każdej kapitule, a w diecezji, w której nie zostały ustanowione kapituły, kompetencje penitencjarza po-

²⁰ Por. M. STOKŁOSA, *Uwolnienie z kar kościelnych...*, dz. cyt., s. 338.

²¹ Por. kan. 968 § 1 KPK/83.

²² Por. kan. 967 § 2 KPK/83.

²³ Por. kan. 508 § 1 KPK/83; T. PAWLUK, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. III, Olsztyn 1986, s. 415.

winien powierzyć wybranemu kapłanowi²⁴, zwykle tytułowanemu penitencjarzem²⁵. W zależności od potrzeb duszpasterskich, wyznaczenie do wykonywania tych zadań pojedynczych kapłanów może nastąpić niezależnie od istnienia urzędu kanonika penitencjarza²⁶.

Urząd penitencjarza nie może być powierzony wikariuszowi generalnemu i wikariuszowi biskupiemu²⁷, a także wikariuszowi sądowemu²⁸ z racji rozpatrywania przez nich spraw w zakresie zewnętrznym.

Kanonik penitencjarz nabywa habitualne upoważnienie do ważnego odpuszczania grzechów wraz z objęciem urzędu²⁹. Może z niego korzystać wszędzie, z wyłączeniem terytorium tego ordynariusza miejsca, który sprzeciwiłby się korzystaniu z przyznanego uprawnienia³⁰. Jednak zakres władzy penitencjarza co do uwalniania wiernych od zaciągniętych cenzur nie pokrywa się z zakresem posiadanego przez niego upoważnienia do spowiadania. Z postanowień kan. 508 § 1 KPK/83 wynika, że władza ta podlega pewnym ograniczeniom, a mianowicie penitencjarz kościoła katedralnego czy kolegiackiego może ją sprawować, zgodnie z przepisami prawa, na terenie diecezji tego biskupa diecezjalnego, który powierzył mu ten urząd, a także poza tą diecezją, jednakże w tym ostatnim przypadku tylko w odniesieniu do diecezjan wspomnianego biskupa. To oznacza, że na terenie diecezji, w której sprawuje urząd penitencjarza, może on uwalniać tak diecezjan, jak i obcych. Natomiast spowiada-

²⁴ O obowiązku mianowania kanonika penitencjarza bądź powierzenia jego zadań innemu kapłanowi, tam gdzie nie zostały ustanowione kapituły kanoników (kan. 508 § 2 KPK/83), przypomina nr 188 Dyrektorium *Apostolorum successores* o pasterskiej posłudze biskupów wydane 22 lutego 2004 roku przez Kongregację ds. Biskupów [por. tekst polski w: M. SITARZ, W. KACPRZYK (red. i opr.), *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, Lublin 2006, s. 646], a także Benedykt XVI w nr 21 Posynodalnej adhortacji apostołkiej *Sacramentum Caritatis* z 22 lutego 2007 roku (por. tekst polski, Kraków 2007, s. 24).

²⁵ Por. J. KRUKOWSKI, *Kapituły kanoników*, w: J. DYDUCH, W. GÓRALSKI, E. GÓRECKI, J. KRUKOWSKI, M. SITARZ, *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, t. II/1, Poznań 2005, s. 401.

²⁶ Por. B. F. PIGHIN, *Diritto penale...*, dz. cyt., s. 273.

²⁷ Por. kan. 478 § 2 KPK/83.

²⁸ Por. J. KRUKOWSKI, *Kapituły kanoników*, dz. cyt., s. 401.

²⁹ Por. kan. 968 § 1 KPK/83.

³⁰ Por. kan. 967 § 2 KPK/83.

jąc poza diecezją, może uwolnić z cenzur tylko diecezjan tego biskupa, który powierzył mu ten urząd, chyba że jest kompetentny zaradzić potrzebom penitenta z innego tytułu.

Prawodawca wyraźnie zastrzega, że kanonik penitencjarz posiada zwyczajną władzę uwalniania w zakresie wewnętrznym sakramentalnym, której nie może delegować innym. Obejmuje ona swym zakresem tylko cenzury, a więc ekskomuniki, interdykty i suspensy zaciągnięte mocą samego prawa (*latae sententiae*), które jednak nie zostały przez prawo zarezerwowane Stolicy Apostolskiej³¹. Penitencjarz nie może uwalniać z cenzur, które zostały deklarowane, a także z wszelkich kar ekspiacyjnych.

Ustanowienie w każdym Kościele partykularnym urzędu kanonika penitencjarza czy też powierzenie przez biskupa jego kompetencji wyznaczonemu kapłanowi w przypadku, gdy nie nastąpiło erygowanie kapituły, jest przejawem szczególnej troski prawodawcy KPK/83 o zapewnienie wiernym jak najszerszego dostępu do skorzystania z możliwości uwolnienia w zakresie wewnętrznym sakramentalnym z zaciągniętych cenzur *latae sententiae*.

Kanonik wraz z utratą urzędu penitencjarza traci zarówno uprawnienie do spowiadania jak i władzę uwalniania penitentów z cenzur *latae sententiae*.

2.4. Kapelan szpitala, więzienia i podróży morskiej

Władzę uwalniania z cenzur *latae sententiae*, a więc z ekskomuniki, interdyktu i suspensy zaciągniętych mocą samego prawa, które nie są zarezerwowane Stolicy Apostolskiej i nie zostały deklarowane, posiadają kapelani w szpitalach, więzieniach oraz podczas podróży morskiej. Mogą oni jednak uwalniać penitentów z cenzur tylko w miejscu pełnienia swego urzędu³².

Prawodawca w kan. 564 KPK/83 określa, że przez kapelana należy rozumieć kapłana, któremu została powierzona opieka duszpasterska względem określonej wspólnoty lub grupy wiernych. Posługa ta może

³¹ Por. kan. 508 § 1 KPK/83.

³² Por. kan. 566 § 2 KPK/83.

obejmować m.in. członków świeckich instytutów zakonnych, chorych w szpitalach, więźniów, emigrantów, uchodźców, żołnierzy czy też różnych stowarzyszeń wiernych. Kapelan sprawuje swą posługę na podstawie kompetencji określonych prawem powszechnym i partykularnym, a także specjalną delegacją. Z prawa powszechnego wszyscy kapelani posiadają na mocy sprawowanego urzędu m.in. upoważnienie do spowiadania wiernych powierzonych ich pieczy³³. Jednakże tylko niektórzy z nich posiadają władzę uwalniania z cenzur wiążących mocą samego prawa, które nie są zarezerwowane Stolicy Apostolskiej i nie zostały deklarowane. Posiadają ją jedynie kapelani szpitala, więzienia i podróży morskiej³⁴. Przyznanie tej władzy tylko tym trzem kategoriom kapelanów ma swe uzasadnienia w ograniczeniu dostępu penitentów przebywających w wymienionych miejscach do innych szafarzy sakramentu pokuty, którzy posiadaliby kompetencje uwalniania wiernych z zaciągniętych cenzur *latae sententiae*.

Władza uwalniania z cenzur *latae sententiae* w przypadku kapelana szpitala lub więzienia nie ogranicza się tylko do osób hospitalizowanych czy samych więźniów, ale obejmuje także personel pracujący w tychże instytucjach (np. lekarzy, pielęgniarki, pracowników więzienia) oraz pozostałych wiernych chwilowo tam przebywających (np. odwiedzających). Przemawia za tym stanowiskiem sam fakt ograniczenia władzy kapelana do samego miejsca³⁵, jakim w konkretnym przypadku jest szpital, więzienie lub środek podróży morskiej, a nie do określonej kategorii osób tam przebywających. Ponadto za takim rozszerzeniem kompetencji w zakresie uwalniania z cenzur *latae sententiae*, które nie są zarezerwowane Stolicy Apostolskiej i nie zostały deklarowane, przemawia charakter współczesnej posługi kapelana, która obejmuje także personel szpitala czy więzienia, jak i wiernych odwiedzających osoby przebywające w tychże insty-

³³ Por. kan. 566 § 1 KPK/83.

³⁴ Należy zauważyć, że kapelani podróży lotniczych posiadali, na mocy Motu proprio Piusa XII *De facultate audiendi confessiones sacerdotibus aerium iter arripientibus concedenda* z 16 grudnia 1947 roku, takie same kompetencje w zakresie sprawowania sakramentu pokuty jak kapelani podróży morskiej. Por. X. ОСНОА, *Leges Ecclesiae*, vol. II (Leges annis 1942-1958 editae), Roma 1972, n. 1968, col. 2482.

³⁵ Por. kan. 566 § 2 KPK/83.

tucjach³⁶. Ponadto należy przyjąć szeroką interpretację pojęć instytucji szpitala i więzienia, które obejmowałyby także inne struktury opieki zdrowotnej (np. hospicja, domy spokojnej starości) i pozostałe zakłady penitencjarne różne od więzienia. Za przyjęciem tej interpretacji przemawia ograniczony dostęp w tych miejscach do innych szafarzy sakramentu pokuty i pojednania, którzy mogliby zaradzić potrzebom penitenta w sprawach będących przedmiotem sakramentu pokuty.

2.5. Każdy spowiednik w przypadku nagłym (*casus urgens*)

Kanon 1357 § 1 KPK/83 przyznaje każdemu spowiednikowi władzę zwolnienia z ekskomuniki i interdyktu wiążących mocą samego prawa (*latae sententiae*), o ile kary te nie zostały zdeklarowane, jeśli penitentowi trudno jest pozostawać w stanie grzechu ciężkiego aż do momentu zniesienia cenzury przez kompetentnego przełożonego. Trudność ta przejawia się w pragnieniu penitenta, który chce jak najszybszego pojednania się z Bogiem i rozpoczęcia na nowo życia w łasce uświęcającej. Tego rodzaju pragnienie, przyjęte w kanonistyce jako *casus urgens*, może wyrazić bezpośrednio sam penitent przystępujący do sakramentu pokuty, okazując skruchę i żal za popełnione przestępstwo wraz z prośbą o zarządzenie w sprawie. Pragnienie to może zostać wzbudzone u penitenta przez samego spowiednika podczas spowiedzi³⁷, który widząc uciążliwość związane z dalszym pozostawaniem w karze kościelnej, proponuje penitentowi rozwiązanie omówione w kan. 1357 § 1-2 KPK/83.

Uwolnienia z cenzury *latae sententiae* ekskomuniki lub interdyktu na podstawie przypadku nagłego może dokonać każdy spowiednik, a więc kapłan posiadający upoważnienie do spowiadania. Przedmiotem jego władzy mogą być także ekskomuniki *latae sententiae* zarezerwowane Stolicy Apostolskiej. Nie wchodzi w zakres tej władzy cenzury deklarowane i wymierzone, a także suspensy *latae sententiae*. Zawężenie władzy

³⁶ Por. M. STOKŁOSA, *Uwolnienie z kar kościelnych...*, dz. cyt., s. 344.

³⁷ Por. D. CITO, *La remissione della pena...*, dz. cyt., s. 125; G. PICCOLA, F. TARGOŃSKI, *Poradnik spowiednika. Aspekty biblijno-teologiczne sakramentu pokuty. Cenzury, nieprawidłowości i przeszkody w Kodeksie prawa kanonicznego*, Kraków 2008, s. 88.

spowiednika w przypadku nagłym wyłącznie do ekskomuniki i interdyktu ma na celu umożliwienie penitentowi odzyskania dostępu do łąski uświęcającej i przyjmowania sakramentów. Uwolnienie to, w przeciwieństwie do KPK/1917, nie obejmuje suspensy, gdyż kara ta nie zabrania przyjmowania sakramentów, lecz ich sprawowania³⁸.

Uwolnienie z cenzury ekskomuniki i interdyktu w przypadku nagłym jest obwarowane pewnymi warunkami, o których mowa w kan. 1357 § 2 KPK/83. Spowiednik, udzielając zwolnienia z zaciągniętej kary, winien nałożyć na penitenta obowiązek osobistego zwrócenia się po odpowiednie zalecenia do kompetentnego przełożonego bądź do kapłana posiadającego stosowne uprawnienie w zakresie uwalniania z cenzur. W zależności od popełnionego przestępstwa oraz statusu penitenta mogą to być m.in. instrukcje, nakazy, pouczenia, nagany, rady, pokuty. Obowiązek odniesienia się powinien być wypełniony w ciągu miesiąca pod groźbą kary reincydencji, czyli ponownego popadnięcia w tę samą karę. Spowiednik powinien wskazać penitentowi, kto w jego otoczeniu jest kompetentny do udzielenia pouczeń, a także upewnić się, czy penitent ma realną możliwość osobistego zwrócenia się do wskazanego przełożonego lub do kapłana posiadającego stosowne uprawnienia w zakresie uwalniania z cenzur³⁹.

Prawodawca w kan. 1357 § 2 KPK/83 przewiduje także alternatywne rozwiązanie, jakim jest odniesienie się do kompetentnej władzy przez samego spowiednika, który w imieniu penitenta zwraca się o wydanie stosownych poleceń, przemilczając z oczywistych względów nazwisko penitenta. Może to nastąpić, gdy spowiadający się, zwłaszcza osoba świecka, ma trudności ze zrozumieniem samej procedury przypadku nagłego. Mogą też w trakcie spowiedzi pojawić się inne przyczyny, które uniemożliwiają penitentowi osobiste zwrócenie się do kompetentnej władzy (np. obawa zniesławienia). Odniesienie przez spowiednika jest zalecane w przypadku zaciągnięcia ekskomunik zarezerwowanych Stolicy Apo-

³⁸ Por. J. SYRYJCZYK, *Sakrament pokuty w karnym prawie kanonicznym*, w: J. SYRYJCZYK (red.), *Duszpasterstwo w świetle nowego Kodeksu prawa kanonicznego*, Warszawa 1985, s. 282; G. PICCOLA, F. TARGOŃSKI, *Poradnik spowiednika...*, dz. cyt., s. 88.

³⁹ Por. M. STOKŁOSA, *Uwolnienie z kar kościelnych...*, dz. cyt., s. 348.

stolskiej, gdyż Penitencjaria Apostolska może jedynie uwolnić z zaciągniętej kary, natomiast rozgrzeszanie z popełnionego grzechu następuje jedynie na drodze sakramentalnej.

Wystąpienie o zalecenia za pośrednictwem spowiednika wiąże się jednak z obowiązkiem sukcesywnego spotkania się z penitentem w celu poinformowania go o poleceniach kompetentnego przełożonego. Niezastosowanie się do wydanych zaleceń nie skutkuje jednak sankcją re-incydencji kary, gdyż samo odniesienie nie dotyczyło udzielenia absencji z cenzury⁴⁰.

Spowiednik, uwalniając z ekskomuniki lub interdyktu, powinien nałożyć na penitenta odpowiednią pokutę, a także, jeżeli zachodzi taka potrzeba, zobowiązać go do naprawienia zgorzenia i wyrównania wyrządzonej szkody⁴¹. Ponadto spowiednik, przyjmując na siebie obowiązek zwrócenia się po odpowiednie zalecenia, powinien w odniesieniu do kompetentnego przełożonego określić popełnione przestępstwo oraz status penitenta (czy jest to osoba duchowna lub świecka bądź przynależąca do instytutu życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostołskiego, jednak bez podania konkretnej nazwy tychże instytucji), a także poinformować o ewentualnych powziętych decyzjach w zakresie nałożonej pokuty, naprawienia zgorzenia i wyrównania wyrządzonej szkody⁴².

2.6. Każdy kapłan w niebezpieczeństwie śmierci

W niebezpieczeństwie śmierci (*in periculo mortis*) każdy kapłan, chociażby nie posiadał upoważnienia do spowiadania, ważnie i godziwie rozgrzesza w zakresie wewnętrznym sakramentalnym ze wszystkich cenzur i grzechów jakiegokolwiek penitenta⁴³, w tym także współnika grzechu przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu⁴⁴. Prawodawca w tym przypadku znosi wszelkie przeszkody, które stają na drodze do zbawienia,

⁴⁰ Por. T. PAWLUK, *Prawo kanoniczne. Według Kodeksu Jana Pawła II*, t. IV, Olsztyn 1990, s. 114.

⁴¹ Por. kan. 1357 § 2 KPK/83.

⁴² Por. M. STOKŁOSA, *Uwolnienie z kar kościelnych...*, dz. cyt., s. 349.

⁴³ Por. kan. 976 KPK/83.

⁴⁴ Por. kan. 977 KPK/83.

umożliwiają grzesznikowi i przestępcy pojednanie się z Bogiem i Kościołem⁴⁵. W wątpliwości, czy faktycznie penitent znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci, kapłan powinien udzielić abszolucji, mając na względzie *salus animarum suprema lex*⁴⁶.

Uprawnienie to jest przyznane z mocy samego prawa każdemu kapłanowi, także temu, który nie posiada stosownego upoważnienia do spowiadania. Absolucji w tym przypadku udziela ważnie kapłan ekskomunikowany, obłożony interdyktem czy suspensą lub dotknięty nieprawidłowością do wykonywania święceń. Rozgrzeszenia może udzielić także ten, kto prawnie utracił stan duchowny, gdyż święcenia raz ważne przyjęte nigdy nie tracą ważności (kan. 290 KPK/83)⁴⁷. Nie mogą jednak skorzystać z tego uprawnienia ci, wobec których orzeczono wyrokiem sądowym lub dekretem administracyjnym nieważność przyjętych święceń⁴⁸. Szafarzem sakramentu pokuty bowiem może być tylko ważnie wyświęcony kapłan.

Przedmiotem rozgrzeszenia w niebezpieczeństwie śmierci są wszelkiego rodzaju grzechy, a także wszystkie cenzury zarówno *latae sententiae*, jak i te deklarowane lub wymierzone (*ferendae sententiae*), w tym także zarezerwowane Stolicy Apostolskiej. Absolucja ta nie obejmuje jednak kar ekspiacyjnych, które ze swej natury nie zabraniają przyjmowania sakramentów, a tym samym nie stanowią przeszkody w osiągnięciu zbawienia⁴⁹.

Penitent, mając świadomość uwolnienia z cenzury deklarowanej lub wymierzonej, a także zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej, jest zobowiązany w ciągu miesiąca od dnia ustąpienia zagrożenia życia zwrócić się do kompetentnego przełożonego lub uprawnionego kapłana w celu otrzy-

⁴⁵ Por. J. SYRYJCZYK, *Sankcje w Kościele...*, dz. cyt., s. 307-308; D. CITO, *La remissione della pena...*, dz. cyt., s. 125.

⁴⁶ Por. E. MIRAGOLI, *Il sacramento della penitenza. Il ministero del confessore: indicazioni canoniche e pastorali*, Milano 1999, s. 98.

⁴⁷ Por. G. PICCOLA, F. TARGOŃSKI, *Poradnik spowiednika...*, dz. cyt., s. 87; J. SYRYJCZYK, *Sankcje w Kościele...*, dz. cyt., s. 307.

⁴⁸ Por. M. STOKŁOSA, *Uwolnienie z kar kościelnych...*, dz. cyt., s. 349.

⁴⁹ Por. A. CALABRESE, *Diritto penale canonico*, Città del Vaticano 1996, s. 242.

mania stosownych zaleceń do wypełnienia⁵⁰. Obowiązek ten został nałożony przez prawodawcę pod sankcją ponownego zaciągnięcia tej samej cenzury, która została penitentowi wymierzona przed zaistnieniem okoliczności niebezpieczeństwa śmierci. Zobowiązanie to nie występuje, gdy przedmiotem uwolnienia była cenzura *latae sententiae*, która nie została deklarowana lub niezarezerwowana Stolicy Apostolskiej.

Nałożony przez prawodawcę obowiązek może być wypełniony przez penitenta osobiście bądź za pośrednictwem spowiednika. Jednak należy przyjąć, że odniesienie w przypadku zaistniałej absolucji w niebezpieczeństwa śmierci z cenzur deklarowanych lub wymierzonych powinno być dokonane osobiście, gdyż wymierzenie tychże kar było aktem publicznym, powszechnie znanym w społeczności wiernych z racji uporu przestępcy. W przypadku zaś cenzur zastrzeżonych Stolicy Apostolskiej, które nie zostały deklarowane, penitent może odnieść się do Penitencjarii Apostolskiej także za pośrednictwem spowiednika, który nie może ujawnić nazwiska penitenta⁵¹. Gdyby jednak penitent uczynił to osobiście, wówczas nie ma on obowiązku przedstawienia zaleceń Penitencjarii spowiednikowi w sakramencie pokuty, gdyż otrzymał on już rozgrzeszenie w niebezpieczeństwie śmierci. Pośrednictwo to byłoby konieczne, gdyby penitent zaniechał wypełnienia tego obowiązku w ciągu miesiąca, licząc od dnia ustąpienia zagrożenia niebezpieczeństwa śmierci, co z mocy samego prawa skutkowałoby ponownym zaciągnięciem ekskomuniki zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej.

2.7. Inni spowiednicy na mocy udzielonej władzy

Określoną władzę udzielania absolucji od cenzur *latae sententiae* w zakresie wewnętrznym sakramentalnym mogą otrzymać kapłani od Stolicy Apostolskiej lub ordynariusza miejsca. Może ona zostać im przyznana do pewnego zakresu kar bądź jedynie do określonej kary.

⁵⁰ Por. kan. 1357 § 3 KPK/83.

⁵¹ Por. A. CALABRESE, *Diritto penale...*, dz. cyt., s. 243; B. F. PIGHIN, *Diritto penale...*, dz. cyt., s. 275.

W całym Kościele spowiednicy zakonów żebrzących, m.in. zakony franciszkańskie, kapucyni, dominikanie, karmelici, karmelici bosci, augustianie, na mocy przywileju istniejącego od niepamiętnych czasów aż po dziś dzień, co potwierdziła Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów listem z 25 listopada 1989 roku⁵², mogą udzielić absencji z cenzur *latae sententiae* niedeklarowanych i niezarezerwowanych Stolicy Apostolskiej, w tym z kary ekskomuniki zaciągniętej za popełnienie przestępstwa przerywania ciąży⁵³. Również taką samą władzę mogą otrzymać od Stolicy Apostolskiej prezbiterzy pozostałych instytutów życia konsekrowanego, jeśli przedłożą stosowną prośbę⁵⁴.

W Nadzwyczajnym Roku Miłosierdzia Bożego, trwającym od 8 grudnia 2015 do 20 listopada 2016 roku, papież Franciszek upoważnił wszystkich kapłanów do udzielania absencji z grzechu aborcji tym osobom, które dopuściły się takiego grzechu, a teraz z całego serca tego żałują i proszą o przebaczenie⁵⁵. To specjalne papieskie uprawnienie, udzielone wszystkim spowiadającym kapłanom jedynie na okres trwania Roku Jubileuszowego, zostało po jego zakończeniu przedłużone na czas bliżej nieokreślony, niezależnie od jakichkolwiek przeciwnych rozporządzeń⁵⁶. Ponadto tzw. misjonarze miłosierdzia mianowani przez papieża na czas

⁵² List tej Kongregacji – zamieszczony w publikacji G. PICCOLA, F. TARGOŃSKI, *Poradnik spowiednika...*, dz. cyt., s. 109-110 – jest odpowiedzią na wątpliwość posiadania przez konkretny zakon żebrzący przywileju uwalniania przez jego kapłanów z cenzur *latae sententiae*, które nie zostały deklarowane ani zarezerwowane Stolicy Apostolskiej.

⁵³ Por. G. PICCOLA, F. TARGOŃSKI, *Poradnik spowiednika...*, dz. cyt., s. 90-91.

⁵⁴ Por. PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Vademecum per i confessori su alcuni temi di morale attinenti alla vita coniugale* (12.02.1997), Città del Vaticano 1997, n. 19; G. PICCOLA, F. TARGOŃSKI, *Poradnik spowiednika...*, dz. cyt., s. 90.

⁵⁵ Por. *Lettera del Santo Padre Francesco con la quale si concede l'indulgenza in occasione del Giubileo Straordinario della Misericordia*, 1.09.2015, http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/letters/2015/documents/papa-francesco_20150901_lettera-indulgenza-giubileo-misericordia.html (odczyt z dn. 10.10.2016 r.).

⁵⁶ Por. FRANCISZEK, List Apostolski *Misericordia et Misera* na zakończenie Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia, 20.11.2016, 12, http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/apost_letters/documents/papa-francesco-lettera-ap_20161120_misericordia-et-misera.html (odczyt z dn. 20.11.2016 r.).

trwania tego jubileuszu otrzymali władzę uwalniania z kar zarezerwowanych Stolicy Apostolskiej, które nie zostały deklarowane⁵⁷.

Natomiast ten, kto posiada zwyczajną władzę wykonawczą w zakresie zwalniania z kar, może, na podstawie kan. 137 § 1 KPK/83, delegować ją innym, jeśli ustawa tego nie zabrania, jak to ma miejsce w przypadku kanonika penitencjarza (kan. 508 § 1 KPK/83)⁵⁸. Mając na uwadze dobro duchowe wiernych, ordynariusze miejsca mogą upoważnić określoną grupę spowiedników do uwalniania penitentów w zakresie wewnętrznym sakramentalnym z ekskomunik *latae sententiae*, które nie zostały deklarowane, a także nie są zarezerwowane Stolicy Apostolskiej. Zakres tego upoważnienia może zostać zawężony do ściśle określonej kary, tak jak to ma miejsce w większości przypadków do możliwości uwolnienia z ekskomunikacji za popełnienie przestępstwa aborcji (kan. 1398 KPK/83).

Konferencja Episkopatu Polski, mając na uwadze ujednoczenie na terenie Polski uprawnień spowiedników z zakresu uwalniania z ekskomunikacji *latae sententiae*, którą zaciągają wierni za popełnienie przestępstwa przerwania ciąży, zaleciła w uchwale z 29 marca 1984 roku⁵⁹, aby biskupi diecezjalni upoważniali w zakresie wewnętrznym sakramentalnym następujących prezbiterów:

- 1) księża dziekanów i wicedziekanów;
- 2) proboszczów i administratorów parafii;
- 3) wszystkich kapłanów spowiadających w kościołach katedralnych i sanktuariach wyznaczonych przez biskupa;
- 4) przełożonych wyższych i przełożonych domów kleryckich instytutów życia konsekrowanego oraz kleryckich stowarzyszeń życia apostołskiego;

⁵⁷ Por. FRANCISZEK, *Misericordiae Vultus*, 11.04.2015, 18, http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/bulls/documents/papa-francesco_bolla_20150411_misericordiae-vultus.html (odczyt z dn. 10.10.2016 r.).

⁵⁸ Por. T. PAWLUK, *Prawo kanoniczne...*, t. IV, dz. cyt., s. 111; por. J. SYRYJCZYK, *Sankcje w Kościele...*, dz. cyt., s. 294.

⁵⁹ Por. „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 60 (1984), s. 113-114.

5) wszystkich spowiedników: w czasie komunii wielkanocnej, rekolekcji i misji; w czasie wizytacji kanonicznych i odpustów parafialnych; przy spowiedzi narzeczonych, żołnierzy i więźniów; z okazji spowiedzi w szpitalach i chorych, którzy nie wychodzą z mieszkania, oraz kobiet ciężarnych; przy spowiedzi generalnej nie krótszej niż z jednego roku.

Każdy biskup diecezjalny, aplikując uchwałę Konferencji Episkopatu, może upoważnić na własnym terenie także dodatkowo innych prezbiterów⁶⁰. Jednak wszelkie dyspozycje prawne wydane w tym zakresie uległy aktualnie „zawieszeniu”, gdyż papież Franciszek przedłużył wszystkim kapłanom władzę udzielania absencji z grzechu aborcji. Mają zaś moc obowiązującą te normy prawa partykularnego, które dotyczą uwalniania także z innych cenzur niedeklarowanych i niezarezerwowanych Stolicy Apostolskiej.

Zakończenie

Kościół ze swej natury nie jest surowym sędzią, ale służy wspólnoty zbawienia i świadkiem miłosierdzia Bożego. Każdy wierny, który popełnił grzech, ma prawo i obowiązek być penitentem, a jako penitent ma prawo do otrzymania rozgrzeszenia w sakramencie pokuty, jeśli szczerze go pragnie, chcąc się pojednać z Bogiem i z Kościołem. W trakcie spowiedzi świętej penitent może wyznać grzech, który jest równocześnie przestępstwem. Spowiednik nie może udzielić rozgrzeszenia tym osobom, które będąc w stanie pełnej poczytalności zaciągnęły karę ekskomuniki lub interdiktu wskutek popełnienia czynu obwarowanego taką karą, wiążącą mocą samego prawa, jeśli nie posiada władzy, która pozwoliłaby mu uwolnić z penitenta kary, a następnie udzielić absencji z popełnionych grzechów. Kościół jednak, kierując się dobrem duchowym wiernych, ułatwia sprawcom ciężkich przestępstw pojednanie z Bogiem i Kościołem w sakramencie pokuty, przyznając z mocy samego prawa pewnym

⁶⁰ Por. J. ŻYCIŃSKI, *Dekret w sprawie upoważnienia do uwalniania z ekskomuniki latae sententiae z kan. 1398 KPK* (24 grudnia 1999 r., N. 1080/GI/99), <http://diecezja.lublin.pl/prawo/aborcja> (odczyt z dn. 20.11.2016 r.).

spowiednikom władzę do uwalniania od zaciągniętych cenzur. Tej władzy może również udzielić, przy zachowaniu prawa powszechnego, kompetentna władza kościelna.

Spowiednik posiadający odpowiednią władzę nie może jednak uwolnić penitenta, jeśli najpierw nie osiągnie pewności moralnej co do właściwej dyspozycji proszącego o uwolnienie od nałożonej kary. Nie mając wątpliwości co do dobrej dyspozycji penitenta, nie może odmówić absolucji z kary i grzechu ani jej odłożyć na inny czas (kan. 980 KPK/83). Przebaczenie w sakramencie jest bowiem darem Ducha Świętego, którego skruszonego penitenta Kościół nie może pozbawić.

Exoneration of penitents from the Church' penalties in the internal sacramental range

Summary

In the sacrament of reconciliation a penitent through the service of an authorized priest receives the forgiveness of sins through the mercy of God and consequently is reconciled with the Church. One of the fundamental elements of this sacrament is confession of sins in the presence of an authorized priest. Minister of this sacrament, a priest, needs to be delegated to administer this sacrament through the proper licensing. It is given through the power of the law itself or by the attachment to the office or alternatively by the designated church power. In the individual and integral confession penitent could confess the grave sin to the authorized priest which in the Church' legislation has been defined as offense. In that situation not every priest who is able to listen to confession will have the capacity to give absolution due to the gravity of that sin. In order to release the penitent from the incurred censure the minister needs the adequate power which is given by the legislator in CIC/83 or by the competent power. The power of the confessor is subjected to some restrictions because he is unable give absolution from the Church' punishments in all cases and release the penitent from all the sins committed. The source of these restrictions, is among others, the division in the Church' punishments between censures and expiatory punishment and between punishments *latae sententiae* and *ferendae senten-*

tiae as well as eventual declaration of the punishment *latae sententiae*. Moreover, another source of the restrictions applicable to the power of a confessor is the reservation made by the Holy See which applies to some excommunications *latae sententiae*. The common law this kind of power, with some limits, allocates to the following ministers of that sacrament: 1) bishop; 2) the ordinary; 3) canon penitentiary; 4) a chaplain of a hospital, prison or a sea trip; 5) any confessor in an emergency situation (*casus urgens*). Additionally the permission to give absolution in some limited range of internal sacramental punishments might be given by the Holy See and by the competent ordinary.

Bibliografia

- Calabrese A., *Diritto penale canonico*, Città del Vaticano 1996.
- Chiappetta L., *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico pastorale*, vol. II, Bologna 2011.
- Cito D., *La remissione della pena*, w: AA.VV., *Le sanzioni nella Chiesa*, Quaderni della Mendola (a cura del gruppo Italiano Docenti di Diritto canonico), t. 5, Milano 1997, s. 113-132.
- Codex Iuris Canonici, Auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, 25 ianuarii 1983, AAS 75 (1983), pars II, pag. 1-324.
- Commentz C. E., *Quando e come ricorrere alla Penitenzieria Apostolica*, Città del Vaticano 2015.
- Congregatio pro Doctrina Fidei, *Decretum*, AAS 80 (1988), s. 1367.
- Congregazione per la Dottrina della Fede, *Decreto generale circa il delitto di attentata ordinazione sacra di una donna*, 19.12.2007, „Enchiridion Vaticanum” 24 (2007), s. 1249-1250.
- De Paolis V., Cito D., *Le sanzioni nella Chiesa. Commento al Codice di Diritto Canonico. Libro VI*, Città del Vaticano 2001.
- Formuły sakramentalne w sytuacjach nadzwyczajnych*, Poznań 2002.
- Franciszek, *Lettera del Santo Padre Francesco con la quale si concede l'indulgenza in occasione del Giubileo Straordinario della Misericordia*, 1.09.2015, http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/letters/2015/documents/papa-francesco_20150901_lettera-indulgenza-giubileo-misericordia.html (odczyt z dn. 10.10.2016 r.).

- Franciszek, List apostolski *Misericordia et Misera* na zakończenie Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia, 20.11.2016, http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/apost_letters/documents/papa-francesco-lettera-ap_20161120_misericordia-et-misera.html (odczyt z dn. 20.11.2016 r.).
- Franciszek, *Misericordiae Vultus*, 11.04.2015, http://w2.vatican.va/content/francesco/pl/bulls/documents/papa-francesco_bolla_20150411_misericordiae-vultus.html (odczyt z dn. 10.10.2016 r.).
- Giovanni Paolo II, Costituzione apostolica *Universi Dominaci Gregis*, 22.02.1996, n. 58, „Enchiridion Vaticanum” 15 (1996), s. 98-171.
- Krukowski J., *Kapituły kanoników*, w: J. Dyduch, W. Góralski, E. Górecki, J. Krukowski, M. Sitarz, *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, t. II/1, Poznań 2005, s. 395-403.
- Miragoli E., *Il sacramento della penitenza. Il ministero del confessore: indicazioni canoniche e pastorali*, Milano 1999.
- Pawluk T., *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. III, Olsztyn 1986.
- Pawluk T., *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t. IV, Olsztyn 1990.
- Piccola G., Targoński F., *Poradnik spowiednika. Aspekty biblijno-teologiczne sakramentu pokuty. Cenzury, nieprawidłowości i przeszkody w Kodeksie prawa kanonicznego*, Kraków 2008.
- Pighin B. F., *Diritto penale canonico*, Venezia 2008.
- Pontificio Consiglio per la Famiglia, *Vademecum per i confessori su alcuni temi di morale attinenti alla vita coniugale* (12.02.1997), Città del Vaticano 1997.
- Stokłosa M., *Uwolnienie z kar kościelnych w sakramencie pokuty*, „Studia Redemptorystowskie” 9 (2011), s. 335-366.
- Syryjczyk J., *Sakrament pokuty w karnym prawie kanonicznym*, w: J. Syryjczyk (red.), *Duszpasterstwo w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, Warszawa 1985, s. 279-289.
- Syryjczyk J., *Sankcje w Kościele, część ogólna, komentarz*, Warszawa 2008.
- Życiński J., *Dekret w sprawie upoważnienia do uwalniania z ekskomuniki latae sententiae z kan. 1398 KPK* (24 grudnia 1999 r., N. 1080/Gł/99), <http://diecezja.lublin.pl/prawo/aborcja> (odczyt z dn. 20.11.2016 r.).

Ks. Marek Stokłosa, sercanin, doktor habilitowany nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego; od 2006 roku pracownik naukowo-dydaktyczny na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (UKSW); adiunkt w Katedrze Prawa o Posłudze Uświęcania; prodziekan Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW; członek Stowarzyszenia Kanonistów Polskich oraz Consociatio Internationalis Studio Iuris Canonici Promovendo.

e-mail: mstoklosa@scj.pl